

THOCOMERIUS-NEGRU VODĀ

Neagu M. Djuvara s-a născut la București în 1916, într-o familie de origine aromână așezată aici la sfârșitul secolului al XVIII-lea, care a dat țării mai mulți oameni de seamă. Licențiat la Sorbona (istorie, 1937) și doctor în drept (Paris, 1940). Participă la campania din Basarabia și Transnistria (iunie–noiembrie 1941); rănit în apropiere de Odessa. Intrat prin concurs la Ministerul de Externe în 1943, este trimis curier diplomatic la Stockholm în dimineața zilei de 23 august 1944, în legătură cu negocierile de pace cu URSS. La Stockholm, funcționează ca secretar delegație până în septembrie 1947, când comuniștii preiau și Externele. Rămâne în exil, militând până în 1961 în diverse organizații ale diasporei. În 1961 pleacă în Republica Niger, unde va sta 23 de ani în calitate de consilier diplomatic și juridic al Ministerului nigerian al Afacerilor Străine și, concomitent, profesor de drept internațional și de istorie economică la Universitatea din Niamey. În 1972, obține doctoratul de stat la Sorbona cu o teză de filozofie a istoriei, sub îndrumarea lui Raymond Aron; mai târziu, obține și o diplomă a INALCO de la Paris. Din 1984 este secretar general al Casei Românești de la Paris, până în 1990, când se întoarce în țară. Este membru de onoare al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași și al Institutului de Istorie „N. Iorga” din București.

Cele mai importante cărți: *Le droit roumain en matière de nationalité* (teză de doctorat); *Civilisations et lois historiques. Essai d'étude comparée des civilisations* (carte premiată de Academia Franceză); în românește, *Civilizații și tipare istorice. Un studiu comparat al civilizațiilor*; *Le pays roumain entre Orient et Occident. Les Principautés danubiennes dans la première moitié du XIXe siècle*; în românește, *Între Orient și Occident. Țările române la începutul epocii moderne*; *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*; *Cum s-a născut poporul român*; *Mircea cel Bătrân și luptele cu turcii*; *De la Vlad Țepeș la Dracula Vampirul*; *Însemnările lui Georges Mănescu* (roman); *Amintiri și povești mai deocheate*; *Amintiri din pribegie*; versiune franceză: *Bucarest–Paris–Niamey et retour ou Souvenirs de 42 ans d'exil (1948–1990)*; *Există istorie adevărată?*; *Thocomerius–Negru Vodă, un voivod de origine cumană la începuturile Țării Românești*; *Războiul de șaptezeci și șapte de ani (1914–1991) și premisele hegemoniei americane. Eșeu de istorie-politologie*; *Ce au fost „boierii mari” în Țara Românească? Saga Grădiștenilor (secolele XVI–XX)*; *Răspuns criticilor mei și neprietenilor lui Negru Vodă*; *Misterul telegramei de la Stockholm din 23 august 1944 și unele amănunte aproape de necrezut din preajma dramaticei noastre capitulări*; *O scurtă istorie ilustrată a românilor* (tradusă și în limba engleză, *A Brief Illustrated History of Romanians*).

NEAGU
DJUVARA
THOCOMERIUS –
NEGRU VODĂ

Un voivod de origine cumană
la începuturile Țării Românești

Răspuns criticilor mei
și neprietenilor lui Negru Vodă

Dosar iconografic de
RADU OLTEAN

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Muzeul Național
de Istorie a României

La realizarea acestei ediții ilustrate, Editura Humanitas s-a bucurat de sprijinul oferit cu generozitate și competență de Muzeul Național de Istorie a României, care a pus la dispoziție fotografiile podoabelor descoperite în 1920–1921 în Biserica Domnească „Sfântul Nicolae” de la Curtea de Argeș; fotografiile au fost realizate de Marius Amarie.

Editura își exprimă gratitudinea și față de Muzeul Municipal Curtea de Argeș, care ne-a permis fotografierea frescelor din Biserica Domnească „Sfântul Nicolae”.

Redactori: S. Skultéty, Cătălin Strat
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Corina Roncea, Dan Dulgheru

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2015

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DJUVARA, NEAGU

Thocomerius–Negru Vodă: un voivod de origine cumană la începuturile

Țării Românești: răspuns criticilor mei și neprietenilor lui Negru Vodă /

Neagu Djuvara; Radu Oltean (dosar iconografic). – București: Humanitas, 2015

ISBN 978-973-50-4826-6

I. Oltean, Radu (ed. șt.)

94(498.1)“13” Negru Vodă

929 Negru Vodă

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Această ediție pune laolaltă două volume mai vechi. Vechi însă doar în măsura în care au apărut în anii trecuți, fiindcă, altfel, nu și-au pierdut nicicum din suflul cu care au stârnit, de-a lungul anilor, atâtea controverse în lumea științifică. Este vorba, firește, de primul meu volum despre cumani și români, *Thocomerius–Negru Vodă: Un voivod de origine cumană la începuturile Țării Românești* (apărut, întâia dată, în 2007, la Editura Humanitas, reluat de atunci în câteva ediții) și de cel de al doilea, *Răspuns criticilor mei și neprietenilor lui Negru Vodă*, care a fost publicat în anul 2011, de asemenea reluat în câteva ediții, cumva de nevoie, adunând între copertele sale replicile pe care a trebuit să le dau celor care au găsit de cuviință fie să-mi atragă atenția asupra unor detalii, fie să mă critice. Unii au făcut-o cu eleganță academică, alții de-a dreptul și cu prea multă și prea nejustificată asprime.

Am păstrat textele celor două volume neatinsse, în forma lor ultimă, incluzând și lămuririle și prefetele de la data ultimei lor apariții. Așadar, cu această ediție, „Dosarul Thocomerius“ este pus la dispoziția cititorilor în întregime, cu toate piesele sale. Va fi, trag nădejde, de folos celor care vor continua să lămurească împrejurările în care s-au ridicat statele noastre feudale și celor care vor dori doar să cerceteze un model de polemică de la începutul secolului al XXI-lea.

Mai mult, această ediție este însoțită de un foarte inspirat dosar iconografic realizat de mai vechiul meu prieten și colaborator Radu Oltean. Am trudit împreună la trei volume de istorie ilustrată pentru copii, *Cum s-a născut poporul român?*, *Mircea cel*

Mare și luptele sale cu turcii și De la Vlad Țepeș la Dracula Vampirul, cărți care au avut mare succes. Radu Oltean e bun cunoscător și înțelegător al istoriei și nu vedeam pe nimeni altcineva potrivit să illustreze această carte. Așadar, a mers la Curtea de Argeș și a făcut fotografii ale Bisericii Domnești „Sfântul Nicolae” și ale ruinelor bisericii Sânt Nicoară, a cercetat în colecții mai vechi de fotografii și stampe și ne-a dat o imagine a acestor biserici care trebuie să fie mai apropiată de timpurile străvechi. În fine, a însoțit fotografiile sale cu reconstituiri de mare acuratețe ale războinicilor și prinților din primele veacuri ale celui de-al doilea mileniu. Și, lucru mare, demn de toată lauda, a desenat chiar el, plecând de la frescele care împodobesc bisericile din secolul al XIV-lea, arme și obiecte aparținând cumanilor, cei despre care se vorbește atâta fără a avea la dispoziție reprezentări ale civilizației lor materiale. Cum spuneam și în prefața *Scurtei istorii ilustrate a românilor*, o istorie e mai bună și mai ușor de înțeles când e însoțită de ilustrații.

AUTORUL
București, mai 2015

THOCOMERIUS-NEGRU VODĀ

MULȚUMIRI

N-aș fi putut isprăvi – dar nici măcar începe – prezenta lucrare fără neprețuita asistență a distinsului orientalist, profesorul Virgil Ciocîltan, de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga“ din București.

Datorez mult, de asemenea, unor istorici mai tineri decât mine, care, fără preget, m-au ajutat, toți, cu sfaturi și indicații bibliografice – cu toate că mai nici unul n-a fost de acord cu concluziile mele: Viorel Achim, Ștefan Andreescu, Daniel Barbu, regretatul Paul Cernovodeanu, Gheorghe Cantacuzino, Ștefan Gorovei, Sergiu Iosipescu, Andrei Pippidi, Ioan Aurel Pop, Constantin Rezachevici, Elena Teodorescu; de asemenea, indoeuropenistului Dan Slușanschi, ca și filologului Alexandru Skultéty, care mi-a procurat și tradus mai multe texte din limba maghiară. O amintesc, în această enumerare, și pe Livia Micu-Ioniță, de la Biblioteca Națională a României.

În fine, trebuie să menționez un iubitor de istorie, pe domnul inginer Leonida Nichitin, care mi-a pus la dispoziție mai multe lucrări privitoare la popoarele turanice, precum și hărți ale țării cu însemnarea toponimelor de probabilă origine turanică.

Îmi face plăcere s-o amintesc, de asemenea, pe juna mea colaboratoare Diana Coriciuc, care a îndurat cu angelică răbdare – ce nu-i este firească – îngrijorările și nervii autorului, ca și toanele computerului său, pe care numai ea știe să-l îmblânzească.

*

Apariția primelor două ediții (din 2007 și 2009) ale prezentei lucrări a fost de natură să declanșeze un dialog interesant, al cărui

singur mare câștig trebuie să fie, de fapt, limpezirea adevărului istoric. *Răspuns criticilor mei și neprietenilor lui Negru Vodă* – volum ce apare simultan cu ediția a III-a revăzută și adăugită din *Thocomerius–Negru Vodă* – stă sub semnul acestei sincere dorințe. Observații și informații importante ale criticilor îmbogățesc de-acum textul actualei ediții. (Atacurile la persoană: *sterile stercus*.) Celor de bună-credință: le mulțumesc. Neprietenilor: *e verbis fatuos, ex aure tenemus asellum*.

București, 7 noiembrie 2011

I

INVAZIA MONGOLĂ DIN 1241 ȘI RETRAGEREA CUMANILOR DE LA EST ȘI SUD DE CARPAȚI

Vestea înfrângerii fraților lor de la nord de Marea Neagră, precum și prevestirea unui nou atac al neînchipuitei noi puteri din Răsărit sosiseră neîntârziat la cumanii din părțile noastre și stârnise, fără îndoială, mare îngrijorare și aprigi discuții. De zeci de ani, cum am spus, întru îndeplinirea misiunii sale papale de creștinare a păgânilor, regatul ungar trimitea sporadic peste Carpați delegații de misionari dominicani, care să încerce să-i convertească pe cumani la creștinism. Multe dintre aceste încercări de convertire sfârșiseră până atunci tragic, prin uciderea misionarilor. Vestea dezastrului de pe Kalka convinge însă căpeteniile cumanilor negri să-și schimbe radical atitudinea față de creștinare. Astfel, la începutul lui 1227, Bortz Membrok, cum am spus mai sus, se adresează arhiepiscopului de Strigonium (Esztergom) și-l roagă să vină să-i boteze poporul. Dovadă a importanței pe care regele Ungariei Andrei II o acordă creștinării cumanilor e faptul că trimite la această ceremonie nu numai pe cel mai înalt prelat al Bisericii ungare, arhiepiscopul de Strigonium, ci și pe propriul său fiu, viitorul rege Béla IV, deja asociat la domnie în împrejurări de mare tensiune între tată și fiu – acesta, însărcinat din 1226 cu guvernarea Transilvaniei. Dintr-o scrisoare de felicitare a Papei Grigore IX către Béla, reiese că botezul a avut loc în primăvara anului 1228. *Magnum Chronicum Belgicum* pomenește de botezarea cu acel prilej a 15 000 de cumani. (Să fie oare o cifră globală? Înclin să cred, pe baza cifrelor ce vor apărea în documente ulterioare, că ar fi vorba numai de bărbații în arme.)

După înființarea episcopiei de Milcov, în această reședință a căpeteniei cumane, a cărei exactă situare n-a fost până acum stabilită, papalitatea, cu sprijin din partea regelui Ungariei, a purces, după cum reiese din arhivele vaticane, la construirea unui întreg ansamblu – cetate, catedrală, precum și palat episcopal – pentru primul episcop numit, călugărul Theodoric, conducătorul Ordinului dominican din Ungaria.¹

Ferenț, pe urma părintelui C. Auner², crede că episcopului Theodoric i s-a dat cetatea care fusese ridicată de cavalerii teutoni la Crăciuna, pe Milcov – nume care ar aminti de termenul Kreuzburg, adesea folosit de cavalerii cruciați. În jurul acestei reședințe și-ar fi construit episcopul un adevărat oraș, sub numele de Milcovia.

Această întorsătură politică, apropierea cumanilor negri de regatul ungar *ar fi avut probabil ca desfășurare firească apariția unui regat sau ducat cuman, a cărui căpetenie ar fi fost vasalul regelui ungar*. Un asemenea deznodământ fireesc a fost însă năruit de șocul brutal al atacului mongol din 1241, care va amâna cu două generații procesul de unificare a „Cumaniei“, rămase de-acum fără structurile politice și militare ale cumanilor.

Chiar din 1238, a venit vestea că, din iarna 1237–1238, se urnise din Mongolia uriașa armată a lui Batu-Han și că din ianuarie-februarie 1238 căzuseră pe rând în Rusia Riazan, Moscova, Suzdal, Vladimir și că pierise marele-cneaz Gheorghe. Cumanii fug în două mari coloane, una cu hanul Iona și 10 000 de corturi, peste Dunăre, unde-i atacă pe bizantini, împreună cu „frâncii“ Imperiului Latin din Constantinopol, *alta spre Ungaria, a hanului Kuthen, cu 40 000 de corturi*. Avem, așadar, de a face cu o adevărată migrație, o *Völkerwanderung* sute de mii de oameni, cu bărbați, femei, copii, sute de mii de cai și vite.

1. Interesant de făcut apropierea dintre acest efort al dominicanilor în Răsărit și radicala stărpire, tot cu ajutorul lor, în frunte chiar cu fondatorul Ordinului, Sf. Dominic († 1221?), a catharilor din Apus. Ultimul act al nemiloasei cruciade, „rugul de la Montségur“, va avea loc în 1244.

2. C. Auner, *Episcopia Milcoviei*, în *Revista catolică*, I, București, 1912, p. 544.

Privitor la grupul care s-a îndreptat către sud sub conducerea lui Iona, avem mai multe mărturii. Cronicarul bizantin Nichifor Gregoras relatează că ar fi trecut Dunărea și ar fi fost luat de împăratul Ioan Ducas Vatatzes, care l-ar fi răspândit în Tracia, în Macedonia și în Asia Mică. Mai multe amănunte aflăm de la alt cronicar bizantin, Gheorghe Acropolitas, apoi de la cronicarul cistercian Alberic, în fine de la Joinville, cronicarul Cruciadei a IV-a. După Acropolitas, Ioan Asan II al vlaho-bulgarilor (1218–1241) i-ar fi lăsat pe cumani să treacă spre teritoriile bizantine, unde au început să pustiască Macedonia. Acolo s-au întâlnit cu cruciații „frânci“ ai împăratului latin de Constantinopol, Baudouin II (1217–1273), și asistăm atunci la ciudata alianță a acestor cavaleri apuseni cu nomazii noștri din stepă. Joinville, care îl califică pe „Jonas“ *le roi des Commains* și *le grand roi des Commains*, ne dă amănunte pitorești despre această cumetrie și înfrățire. Scrie Joinville: „Împăratul din Constantinopol și ceilalți nobili ce se aflau la Constantinopol erau atunci aliați cu un popor numit cumani, pentru a avea ajutorul acestora împotriva lui Vatatzes, care era împăratul grecilor.“¹

Alianța a fost pecetluită prin trei căsătorii: Guilelm, fiul lui Geoffroy de Méry, conetabilul Romaniei, a luat pe o fiică a prințului cuman Soronius (?); Baudouin de Hainaut, pe o a doua fiică, ambele botezate catolic la Constantinopol; Nariot de Toucy, rudă cu regele Franței Ludovic IX (Ludovic cel Sfânt), a luat pe fiica lui Iona. După moartea soțului, ea devine călugăriță, pe când Iona rămăsese păgân, așa că după ce a murit a fost îngropat în afara zidurilor Constantinopolului, după ritul cuman, sub o movilă mare; au fost jertfiți opt ostași înarmați și douăzeci și șase de cai!

Joinville mai povestește și ceremonia frăției de sânge între marele-han și nobilii săi de o parte, împăratul latin și nobilii săi de alta: și-au luat sânge creștându-și venele, iar sângele, amestecat într-o cupă cu vin și apă, a fost băut de toți. Cu toate aceste rituri de frăție pe viață, cumanii vor trece în cele din urmă de partea

1. Joinville, *Histoire de Saint-Louis*, ed. Nathalie de Wailly, ediția a VI-a, Paris, 1878, p. 221. Traducerea română în Ferenc, *op. cit.*, pp. 80 *sqq.*

basileului Vatatzes, care-i va răspândi în teritoriile lui, cum ne spune Nichifor Gregoras.

Pe noi ne interesează mai mult soarta celui alt grup, și mai important, cele „40 000 de corturi“ duse de hanul Kuthen spre Ungaria. Sfatul cumanilor de la Milcov, neîndoindu-se după lungă deliberare, încredințat că ei nu vor fi în măsură să țină piept atacului, cere regelui Béla IV învoirea de a fi primit tot neamul lor dincolo de Carpați, sub protecția regelui maghiar pe care-l considerau desigur în stare, cu cavalerii săi de tip cruciat și cu posibilia săi aliați apuseni, să reziste mongolilor.

La acea dată, Bortz Membrok și fiul său muriseră și fuseseră îngropați creștinește. Dovadă iarăși că „imperiul“ cumanilor era un *continuum*, din Ucraina actuală și până în părțile noastre, această mare migrație se face sub comanda marelui prinț cuman din răsărit, Kuthen, învinsul de la Kalka și socru al marelui-cneaz Mstislav al Galiției. Béla IV, considerând că acești luptători temuți îi puteau fi de folos, atât împotriva dușmanilor, cât și împotriva magnaților dinlăuntru, cu care avea mari supărări, acceptă cererea, dar sosirea în masă a acestei hoarde de sute de mii de oameni, cu tot calabalâcul lor, a însemnat o mare încercare pentru regat. În cele din urmă, regele se hotărăște să așeze această mulțime străină dincolo de granițele Transilvaniei, spre apus. E de presupus că toate instanțele voivodatului, în special conducătorii secuilor și sașilor, trebuie să fi primit cu mare îngrijorare sosirea acestui puhoi dintr-un neam de la care suferiseră de mai bine de un veac atâtea incursiuni de pradă și prăpăd. Cumanii sunt îndrumați către Tisa inferioară, pentru a coloniza o regiune insuficient populată, iar regele lor, Kuthen, e luat de Béla IV sub ocrotirea lui, la Pesta. Aici, pe când una dintre coloanele tătarilor pătrunde deja în Ungaria pe la pasul Verecke/Verečki, se întâmplă o dramă care va avea urmări grave asupra sortii cumanilor: la Pesta, gloatele pornite împotriva cumanilor de când intraseră în țară iau cu asalt palatul unde era găzduit Kuthen și îlucid. La vestea acestei crime, masa cumanilor, în loc să-i fie de ajutor regelui împotriva mongolilor, va deveni la rândul ei un mare pericol. Prădând și arzând sate și orașe, cumanii se îndreaptă spre Bulgaria. De abia după retragerea

mongolilor, doi ani mai târziu, se va strădui Béla IV să readucă o parte din ei în Valea Tisei, iarăși ca aliați ai regelui împotriva magnaților. Succesorul lui Béla IV, fiul său Ștefan, care nu va domni decât doi ani, va lua de soție o prințesă cumană, și fiul lor, Ladislau IV, zis „Cumanul“ (1272–1290) – fiindcă simpatiza atât de mult cu etnia mamei sale, încât copia până și îmbrăcămintea și tunsoarea cumanilor – va sfârși asasinat.

Retragerea dincolo de Carpați a cumanilor, care reprezentau de un veac și jumătate osatura politică a ținutului, a dat alt curs procesului de naștere a unui stat și a însemnat pentru întemeierea unei *vlaškoje zemlia*, a unei țări românești, o amânare de aproape o sută de ani. *Dar s-ar fi numit ea astfel? Sau cumva – cum apăruse pe hărțile din epocă și cum e numită în Diploma Ioaniților din 1247 – Cumania – așa după cum Gallia devenise Francia, Italia de Nord Lombardia, Spania de sud Vandalusia, Mcesia și Tracia Bulgaria, după numele stăpânitorilor barbari?*

*

Marea invazie mongolă din 1241–1242, pornind din sudul Rusiei de azi, s-a desfășurat pe mai multe linii de atac. În Occident, contemporanii care pomenesc de marea invazie vorbesc în general de trei coloane, pesemne din cauza celor trei mari țări creștine din Europa Centrală, cunoscute lor, anume Polonia, Cehia și Ungaria. De fapt, sunt patru coloane principale, adică ale celor patru prinți Genghishanizi: Orda, Batu, Kadan și Böček. A lui Orda, cea mai nordică, s-ar fi despărțit în două – lucru confirmat și de „Istoria secretă“ a mongolilor, păstrată într-o traducere chineză din 1370 și zisă *Yüan e ao pi shi*, unde e scris că tătarii, în operațiunile lor împotriva regelui Ungariei (dovadă indirectă, zic eu, că acesta era considerat suveranul cel mai puternic din Europa Centrală), „au înaintat în cinci corpuri, pe cinci căi diferite“. Vom vedea însă că și coloanele mai sudice se puteau împărți în mai multe subdiviziuni la un moment dat.

Cea mai nordică coloană nimicește pe rând imperiul cumanilor albi, marele-cnezat rus de la Kiev, regatul polon și, cu o coloană

desprinsă spre nord, cnezatele lituaniene; apoi, îi învinge și ucide pe ducele Henric al Sileziei și pe Venceslas al Boemiei, sprijiniți de cavalerii teutoni.

A doua, mai la sud, a trecut Carpații prin Maramureș și a atacat colonia săsească (*sas*, în textele lui Rogerius și ale lui Rașid od-Din) care exploata minele de argint de la Rodna.¹ Regăsim altă indicație a atacării Rodnei în chiar „ziua Învierii Domnului“ 1241, într-un scurt pasaj (zis *Notitia de Epternac*) din raportul călugărului flamand Wilhelm van Rubroek, trimis de regele Franței Ludovic IX pe lângă marele-han, în 1252–1254.² Un amănunt interesant și tulburător: nu toți sașii sunt atunci căsăpiți, șase sute dintre ei devin apoi călăuze ale tătarilor!

Coloana cea mai sudică, condusă de Böček, s-a despărțit și ea în două, o coloană coborând de-a lungul Siretului, urmând apoi cursul Dunării, probabil pentru a asigura flancul sudic al uriașului front mongol împotriva unui posibil atac al lui Ioan Asan II al vlaho-bulgarilor. Această coloană ar fi pătruns în Transilvania pe la Severin. O coloană principală însă pătrunde în „țara episcopului cumanilor“ (*in terram episcopi Cumanorum*), unde rămăseseră pesemne apărători, căci Rogerius pomenește de o încercare de rezistență. Distrugerea întregului așezământ a fost însă totală. Cronica persană a lui Rașid od-Din³ conține, privitor la înaintarea *baghetur*-ului Böček, următoarea precizare: „Mergând pe drumul

1. Una dintre mărturiile cele mai vii și cutremurătoare a masacrelor comise de mongoli în înaintarea lor o găsim la călugărul italian Rogerius, care, aflându-se în misiune în Ungaria chiar în momentul năvălirii mongole, va fi luat de tătari ca rob în regiunea Pestei și va lăsa mai târziu – el va ajunge și arhiepiscop de Spalato după ce va scăpa din această aventură – o carte intitulată *Carmen miserabile*. Nu se afla chiar la Rodna, dar din relatările pe care le-a cules e probabil ca descrierea lui să fie foarte aproape de realitate.

2. Aurelian Sacerdoțeanu, *Guillaume de Rubrouck et les Roumains au milieu du XIIIe siècle*, Paris, 1930, pp. 174–175.

3. Medic evreu convertit la islam și ajuns mare-vizir al hanilor Genghishanizi din Persia, care a lăsat o extrem de amănunțită și probabil bine documentată cronică a mării invazii mongole din 1241–1242. Va pieri, în cele din urmă, decapitat.

Qara Ulaghilor [valahilor negri] și prin munții de acolo a înfrânt aceste popoare Ulagh. Și de aici a intrat în pădurile și în munții Yapraq Taq [Carpați!] la hotarul lui Mișelav și i-a înfrânt pe dușmanii care se aflau acolo gata de luptă.¹

„Hotarul lui Mișelav“ îl voi comenta mai departe. Aici, aș vrea doar să semnalez, ca amănunt de cea mai mare însemnătate: cronicarul din acele țări îndepărtate vorbește, ca de entități bine cunoscute, de „drumul vlahilor negri“ și de „popoarele vlahe“, iar despre cumani nu mai pomenește în acest context. Apare clar că la sosirea valului mongol în regiunea episcopiei Milcoviei structurile militare ale cumanilor negri se retrăseseră dincolo de Carpați, astfel încât, în acel colț, valul mongolilor nu s-a ciocnit, probabil, decât cu formațiuni ostășești ale unor cneji sau voivozi valahi sau, dincolo de Carpați, de brașoveni și de secui. Existența unor formațiuni valahe ne va fi îndată confirmată în Diploma Ioaniților, prin expresia *cum apparatu suo bellico* „cu aparatul lor de război“, privitoare la potențialul militar al valahilor din banatul Severinului.

Aurelian Sacerdoțeanu crede că, din episcopia Milcovului, tătarii ar fi trecut Carpații pe la Oituz, întrucât spusele lui Rogerius sunt completate în *Notitia de Epternac* cu fraza: „În aceeași zi [Duminica Paștelui, când a căzut Rodna], o altă armată a acelorași tătarii, pătrunzând în provincia ce se cheamă Bârsa, l-a ucis pe comandantul armatei țării transilvane cu toți ai lui“ (*Eodem die alter*

1. Traducere preluată din Virgil Ciociltan, *Componența română a țaratului Asăneștilor*, în *Revista istorică*, tom III, 1992, p. 1112. Marele nostru orientalist, regretatul Aurel Decei, a tradus acest pasaj din cronicar direct din persană, vezi *L'Invasion des Tatars de 1241/1242 dans nos régions selon La DJĪĀMĪ OT-TEVARIKH de Fāzl ol-lh Rāšīd od-Dīn*, în *Revue roumaine d'histoire*, tome XII, nr. 1, 1973, pp. 101–122. Decei ne revelă că, în diverse alte manuscrise decât cel care a fost folosit acum un veac și jumătate de C. d'Ohsson și reluat în general de toți comentatorii, numele acelor munți apare sub forma Babak Tok, pe care el crede că l-ar putea apropia de denumirea maghiară Kárpátok, cu toate că nu e sigur ca termenul generic de să se fi păstrat la populațiile din acea epocă! Să lăsăm deci deoparte problema originii termenilor persani care desemnează acei munți, contextul indică limpede că e vorba de Carpații Răsăriteni.

CUPRINS

Notă asupra ediției 5

THOCOMERIUS–NEGRU VODĂ. UN VOIVOD DE ORIGINE CUMANĂ LA ÎNCEPUTURILE ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Mulțumiri 9

Introducere II

- I. INVAZIA MONGOLĂ DIN 1241
ȘI RETRAGEREA CUMANILOR DE LA EST ȘI SUD DE CARPAȚI 27
- II. DIPLOMA IOANIȚILOR 39
- III. URME TURANICE ÎN ANTROPONIMELE
ȘI TOPONIMELE DIN SPAȚIUL ROMÂNESC 49
- IV. *LETOPISEȚUL CANTACUZINESC*
ȘI EXPLICAȚIA CIUDĂȚENIILOR DIN EL 71
- V. THOCOMER–NEGRU VODĂ ȘI DATA PROBABILĂ
A „DESCĂLECĂTOAREI” 91
- VI. BASARAB MARE-VOIVOD. REGELE CAROL ROBERT
ÎNCEARCĂ SĂ REIA BANATUL DE SEVERIN ȘI SUFERĂ
O CUMPLITĂ ÎNFRÂNGERE (9–12 NOIEMBRIE 1330) 127

VII. MOMENTUL 1359. ALEXANDRU VODĂ ÎL CHEAMĂ PE MITROPOLITUL DE LA VICINA LA ARGEȘ, ABJURĂ CATHOLICISMUL ȘI DEVINE NICOLAE ALEXANDRU	157
<i>Tablou cronologic selectiv</i>	167

RĂSPUNS CRITICILOR MEI
ȘI NEPRIETENILOR LUI NEGRU VODĂ

<i>Cuvânt înainte</i>	173
I. ARTICOLE DE REVISTĂ, MAJORITAR OSTILE	183
<i>Acad. Răzvan Theodorescu 183 Denis Căprăroiu 188 Florin Constantin tiniu 194 Tudor Sălăgean 197</i>	
II. ARTICOLE DIN DIVERSE COTIDIANE ȘI REVISTE (MAI MULT FAVORABILE)	201
<i>Șerban Papacostea, Ovidiu Pecican, Marius Turda. Articole sau citate din interviuri, în Cotidianul 201 Eugen Istodor, Doru Bușcu, Traian Ungureanu 203 Din nou Ovidiu Pecican 205 Nicolas Trifon 206</i>	
III. CELE TREI ARTICOLE DIN REVISTA ISTORICĂ	211
<i>Andrei Pippidi 211 Sergiu Iosipescu 212 Matei Cazacu 219</i>	
IV. ARTICOLE VIOLENT OSTILE	229
<i>Adrian Andrei Rusu 229 Nicolae Constantinescu 231 Radu Ștefan Vergatti 242</i>	
V. CRITICI CONSTRUCTIVE	245
<i>Ștefan Andreescu 245 Rodica Zafiu 247 Victor Rizescu 248</i>	
<i>Indice de nume și denumiri geografice</i>	251